

TOPLUMSAL OLAYLARDA VE KANUNSUZ EYLEMLERDE KATILIM VE SALDIRGANLIK

Participation and Aggression in Protest Meetings and Unlawful Demonstrations

Süleyman HANÇERLİ*

Hacı DURU**

Nadir GERGİN***

Özet

Bireylerin, açık hava toplantısı, basın açıklaması, gösteri yürüyüşü ve benzer etkinlikleri düzenlemeleri başkalarının hakları ihlal edilmediği, şiddete başvurulmadığı ve kanunsuz eyleme dönüştürülmediği sürece kısıtlanamaz ve engellenemez. Bu etkinliklerin kanuna uygun düzenlenmesi devlet adına fırsattır, çünkü bireyler bu şekilde; demokratik ve anayasal haklarını kullanacak, kanunsuz eylemlere itibar etmeyecek ve protestolar daha sağlıklı zeminlerde paylaşılacaktır. Ancak, bireylerin kanuna uygun düzenlenen etkinlikler üzerinden demokratik ve anayasal hakları kullanmak yerine, kanunsuz eylemlere itibar etmeleri durumunda devlet, kolluk kuvvetleri aracılığıyla gerekli müdahaleleri yapacaktır. Bu çalışmada da, 2009-2012 yılları arasında Diyarbakır'da meydana gelen 318 toplumsal olaya ve kanunsuz eyleme katılan grupların katılımlarına ve saldırganlığına etki eden faktörlerin neler olduğu hususları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal olay, Kanunsuz eylem, PKK/KCK Terör örgütü, Terörle mücadele, Katılım, Saldırganlık.

* Dr., 3. Sınıf Emniyet Müdürü, Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü, hancerli@hotmail.com.

** Dr., 4. Sınıf Emniyet Müdürü, Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü, hduru97@gmail.com.

*** Dr., 4. Sınıf Emniyet Müdürü, Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü.

Abstract

Protest meetings, press releases, demonstrations, et cetera cannot be prohibited and banned unless third parties' rights are violated, resorted to violence, or turned into unlawful activities. These activities are opportunities for the state, because through these activities, individuals will use their democratic and constitutional rights, disregard unlawful activities, and protests will be shared at healthier grounds. However, instead of using democratic and constitutional rights by means of lawful activities, when individuals resort to such unlawfulness, the state will execute necessary interventions by means of law enforcement. In this study, factors affecting participation and aggression in 318 protest meetings and unlawful demonstrations in years 2009-2012 are examined.

Key Words: Protest meeting, Unlawful demonstration, PKK/KCK Terrorist organization, Counter-terrorism, Participation, Aggression.

Giriş

Toplantı, gösteri yürüyüşü ve basın açıklaması ile bireyler fikirlerini ve özellikle de tepkilerini özgürce ortaya koyarlar. Suç ve suçluyu açıkça övmeyen her fikir, duygu ve düşüncenin özgürce paylaşımı toplumların demokratik gelişimi açısından önemlidir. Bu hususta devlete düşen görev; bireylerin duygu, düşünce, görüş ve önerilerini şiddete başvurmadan, kanunsuz eyleme dönüştürmeden ve başkalarının haklarını ihlal etmeden paylaşmalarını güvence altına almaktır. Söz konusu edilen bu haklar Anayasa ile güvence altına alınmıştır. Anayasanın 34. Maddesi şu şekildedir:

Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.

Bu konuya ilişkin usul ve esaslar da 2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu ile düzenlenmiştir. Bu Kanunun 3. Maddesi şu şekildedir:

Herkes, önceden izin almaksızın, bu Kanun hükümlerine göre silahsız ve saldırısız olarak kanunların suç saymadığı belirli amaçlarla toplantı

ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşünden bahsedilmesine rağmen, basın açıklaması kavramına 2911 Sayılı Kanun hükümleri içerisinde açıkça yer verilmemiştir. Ancak, 2911 Sayılı Kanunda bahsi geçen toplantı ve gösteri yürüyüşü kavramlarının basın açıklamasını da içerdiği söylenebilir. Bu anlamda, basın açıklamasını şekil ve içerik itibarıyla toplantı ve gösteri yürüyüşü ile aynı kapsamda değerlendirmek doğru olacaktır. Toplantı ve gösteri yürüyüşü ile basın açıklaması birbirini tamamlayan nitelikte etkinliklerdir. Diğer bir deyişle toplantı ve gösteri yürüyüşü ile basın açıklaması birbirinin yerini almayan; bilakis birbirini tamamlayan veya birbirinin devamı niteliğinde olan etkinliklerdir. Hatta birçok toplumsal etkinlik, toplantı ve gösteri yürüyüşü ile başlar basın açıklaması ile devam eder ya da son bulur.

Toplantı, gösteri yürüyüşü ve basın açıklaması düzenlenmesi her ne kadar anayasal ve demokratik bir hak olarak görülse de, kullanılan hiçbir hak sınırsız değildir. Bir bireyin hakkı, diğer bireylerin hakkını engellediğinde kısıtlanabilir ya da tamamen engellenebilir. Örneğin, toplumsal bir olay nedeniyle kamuya açık olan bir cadde kanunsuz olarak trafiğe kapatılırsa, bu caddeyi kullanacak diğer bireylerin özgürlüğü kısıtlanmış ve hayatın doğal akışı olumsuz etkilenmiş olacaktır. Diğer bireylerin haklarının engellendiği, toplum huzurunun bozulduğu ve saldırganlık içerebilen bu tür eylemlerde kolluğun müdahalesi de kaçınılmaz olacaktır. Kolluğun yapacağı bu tür müdahaleler ile kamu düzeninin bozulmaması, bozuldu ise en kısa zamanda tekrar tesis edilmesi amaçlanır.

Demokratik ve anayasal haklar kullanılarak *açık hava toplantısının, basın açıklamasının, gösteri yürüyüşünün ve benzeri toplumsal etkinliklerin* düzenlenmesi sayesinde:

- Bireyler protestolarını daha sağlıklı zeminlerde paylaşacak,
- Kanunsuz eylemlere itibar edilmeyecek,
- Toplumsal olayların provoke edilmesi engellenecek,
- Toplumsal olayların düzenlenmesi hakkının bireyler tarafından kullanılmasını temin etme görevi bulunan devletin bu konudaki imajı zedelenmeyecektir.

Ancak, bireylerin demokratik ve anayasal haklarını kullanarak toplumsal etkinlikler düzenlemeleri, terör örgütü PKK/KCK'nın istediği ya

da beklediği türden yaklaşımlar olmayabilir. Terör örgütü, kırsalda yaptığı terörist eylemlere ilave olarak, tabanının da desteği ile yerleşim alanlarında bir takım kanunsuz eylemler düzenlemektedir. Bu eylemler sayesinde:

- Terör örgütünün propagandası yapılmaya,
- Toplumda suç ve korku ortamı oluşturulmaya,
- Devletin güvenlik görevini yerine getiremediği izlenimi verilmeye çalışılmaktadır.

Bu nedenle, bazı grupların demokratik ve anayasal haklarını kullanmak yerine; terör örgütü PKK/KCK'nın hedefleriyle doğrudan ilgili olan ve müzahir kitlenin yönlendirmesiyle tertip edilen kanunsuz eylemlere itibar ettikleri bilinmektedir. Bu eylemlerde yer alan saldırgan gruplar; kolluk kuvvetlerine, kamu kuruluşlarına, işyerlerine ve araçlara zarar vererek kamu düzeninin bozulmasına ve hayatın doğal akışının olumsuz yönde etkilenmesine sebep olmaktadır.

Bu makalede de; terör örgütü PKK/KCK'nın hedefleriyle örtüşen ve müzahir kitlenin yönlendirmesi ile tertip edilen toplumsal olaylarda ve/veya kanunsuz eylemlerde yer alan grupların *katılımlarına ve saldırganlığına* etki eden faktörlerin neler olduğu ele alınmıştır. Çalışmanın sonunda; bireylerin, anayasal ve demokratik haklarını kullanarak toplumsal etkinliklere katılmaları teşvik edilirken, kanunsuz eylemlere katılımların engellenmesi ya da azaltılması yönünde bazı önerilerde bulunulmuştur.

1. Tanımlar

Günlük yaşamda kullanılmasına rağmen toplumsal olay, kanunsuz eylem ve korsan gösteri kavramları ile ilgili yapılmış açıklayıcı tanımlar bulunamamıştır. Göksu ve arkadaşlarına göre, toplumsal olayların tamamının polisin ilgi alanına girmemesinden ötürü 2002 yılında Asayiş Daire Başkanlığınca yapılan çalışmada polisi ilgilendiren toplumsal olaylar için PİLTOY terimi kullanılmış, ancak bunlar ile ilgili ayrıntılı bir tanımlamaya gidilmemiştir (Göksu, Köktaş ve Erzurumluoğlu, 2003). Ancak, bu bölümde, bu çalışmanın sonuçlarının daha iyi anlaşılabilmesi ve literatüre bir katkı yapılabilmesi adına toplumsal olay ve kanunsuz eylem kavramları detaylı olarak tanımlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmada yer almayan korsan gösteri kavramına da yukarıda bahsi geçen diğer iki kavram ile karıştırılmaması açısından yer verilmiştir.

Kolluk birimlerince, kanuna uygun olarak düzenlenen her toplumsal etkinliğe *toplumsal olay*; kanuna uygun olarak başlayan toplumsal bir olayın devamında herhangi bir sebepten ötürü yasadışı bir hale dönüşmesine *kanunsuz eylem*; hem başlangıcı hem de sonucu itibariyle kanunsuz olarak düzenlenen yasadışı her faaliyete de *korsan gösteri* denilmektedir.

Diyarbakır ilinden bir örnek vermek gerekirse; bir olayı kanunsuz eylem ya da korsan gösteri yapan yasadışı faaliyetler arasında; *lastik yakmak, yol kapatmak, örgütsel olduğu düşünülen bayraklar ve flamalar açmak, örgüt propagandası yapmak, bomba, molotof veya havai fişek atmak ve örgüt lehine sloganlar atmak* sıralanabilir. Kanunsuz eylemlerin ve korsan gösterilerin temel amacı aynıdır; örgütsel talepleri şiddet üzerinden dile getirmek, suç ve korku ortamını sokağa hâkim kılmak ve devletin *güvenliği* sağlamakta aciz kaldığı imajını vermeye çalışmaktır.

1.1. Toplumsal Olay

Uygulamada yaygın olarak kullanıldığı şekliyle toplumsal olay, açık hava toplantısı, basın açıklaması, gösteri yürüyüşü ve benzer nitelikteki etkinliklerin genel adıdır. Diğer bir bakış açısı ile söylemek gerekirse, toplumsal olay, kamuya açık alanda yapılan her türlü fikir ve düşünce paylaşımı olduğu kadar protesto eylemini de içinde barındıran anayasal ve demokratik bir hakkın kullanılmasıdır. Toplumsal olay kavramı ile bir olayın kanuna uygun ya da kanuna aykırı olduğu açıkça belirtilmiş olmaz. Zira toplumsal bir olay iki ayrı şekilde de sonlanabilir; *Kanuna uygun olarak ve kanuna aykırı olarak*.

Kanuna uygun olarak başlayıp aynı şekilde sonlanan her olay *toplumsal olay* şeklinde adlandırılır. Ancak, kanuna uygun olarak başlayıp aynı şekilde sonlanmayan (*yasa dışı bir duruma düşen*) her toplumsal olay ise *kanunsuz eylem* şeklinde adlandırılır. Toplumsal bir olayın kanunsuz duruma düşmesi oldukça sık rastlanan bir durumdur. Hatta toplumsal bir olayı tertip edenlerin veya katılanların bilgisi dahi olmadan oluşacak provokasyon(lar) sebebi ile kanunsuz bir duruma düşmesi de mümkündür.

1.2. Kanunsuz Eylem

Toplumsal bir olayın yasa dışı duruma düşmesi ile artık bu olay kanunsuz eylem olarak adlandırılır. Bir olay kanunsuz eylem formatına girdikten sonra tekrar kanuna uygun bir formata dönüşemez. Diğer bir deyişle,

toplumsal bir olay içerdiği yasadışı motifler sebebi ile kanunsuz bir eylem formatına girdi ise tekrar geriye dönemez, artık kanunsuz eylem olarak adlandırılır. Kanunsuz eylem kavramı hiçbir şekilde anayasal ve demokratik bir hakkın kullanılması ile açıklanamaz. Kanunsuz eylem kavramı bilakis kanunsuz slogan atılması, örgüt propagandasının yapılması, örgüt bayraklarının ve flamalarının açılması, yol kesilmesi, lastik yakılması, çöp konteynırı veya benzeri malzemeler ile yolun trafiğe kapatılması, kolluk kuvvetlerine, kamu kuruluşlarına, işyerlerine ve araçlara bombalı, molotoflu veya havai fişekli saldırılarda bulunması gibi yasadışı yollara başvurulması ile açıklanabilir.

1.3. Korsan Gösteri

Diyarbakır ilinde alanda yapılan uygulamalarda, bir fikir ya da bir düşünce açıklamayı içinde barındırmayan, sokakta bir anda ortaya çıkabilen, şiddet içeren ve kesinlikle evveliyatı olmayan yasa dışı eylemler korsan gösteri olarak algılanmaktadır. Bir olayın evveliyatının olması; düzenlenme amacının, yerinin, saatinin, çoğu zaman düzenleyenin kim olduğunun bilinmesi ve hatta düzenleneceği bilgisinin önceden kamuoyuna duyurulmasıdır. Bu anlamda, toplumsal olaylar evveliyatı olan, korsan gösteriler ise evveliyatı olmayan olaylar olarak tanımlanabilir.

Yine Diyarbakır ilinde alanda yapılan uygulamalara göre, toplumsal olaylarda (çoğu zaman) grubun sözcüsü bulunur ve konular müzakere ile çözüme kavuşturulur; ancak korsan gösterilerde sözcü bulunmadığı gibi bu tür gösterilerin son bulması adına kolluk tarafından genellikle müzakere değil müdahale yöntemlerine başvurulur. Zira bu tür korsan gösterilerde amaç şiddete başvurmak, kargaşa ortamı oluşturmak ve yasa dışı eylemleri sokağa hâkim kılmaktır.

2. Toplumsal Olaylar Konusunda Yapılmış Çalışmalar

Yerli literatürde toplumsal olaylar ile ilgili sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Göksu ve diğerlerine (2003) göre, siyasal rejim ve polisin tutumu *olaylara* yol açabilir ya da olayları önleyebilir; polisin eylemcilere sert müdahalede bulunması ise eylemcilerin saldırganlıklarını artırır. Yani, eylemcilerin saldırganlığı, polisin sert muamelesinin bir sonucu olarak görülmektedir. della Porta (1995) Almanya ve İtalya'daki toplumsal olayları incelemiş ve kalabalık içerisine sızmış provokatör küçük gruplara dikkati çekerek, bu grupların manipülasyonu sebebiyle yapılan polis

müdahalesinin olayları daha da büyüttüğünü ifade etmiştir. Davenport (2000) ise toplumsal olayı düzenleyen grubun tehdit boyutunun önemli olduğunu vurgulayarak, siyasi elitlere daha fazla tehdit oluşturan, devrimci veya radikal hedefleri olan ve sayıca kalabalık olan grupların bulunduğu toplumsal olaylarda polisin daha sert ve sık müdahalesi ile karşılaşılacağını belirtmiştir.

Earl ve Soule (2006) ise yaptıkları çalışmada, toplumsal olaya katılan kişi sayısının, toplumsal olaya medya aracılığıyla yapılan çağrının ve polis teşkilatının kapasitesinin polisin toplumsal olaya müdahale tarzı üzerinde önemli derecede etkili olduğunu tespit etmiştir. Gösterici sayısı çok arttığında polisin ya hiçbir şey yapmadan toplumsal olayı izlediği ya da güç kullanarak olayı bastırmaya çalıştığını tespit etmişlerdir. Çünkü gösterici sayısı arttıkça kalabalığın kontrolü gittikçe zorlaşır, polisle göstericiler arasında tartışma ve çatışma ihtimali de artar. Bu sebeple, polis, gerçekten kontrolden çıkana ve müdahale etmesi gerekene kadar göstericilerle iletişime geçmez ve toplumsal olayı sadece izlemekle yetinir. Diğer bir ifade ile gösterici sayısının fazlalığı, göstericilerin etrafına ve diğer insanlara zarar vermeye başlamasına kadar tek başına polisin sert müdahalesini gerektirmez. Ancak, göstericiler, polise taş, tuğla, şişe vb şeyler attığında ya da şiddete başvurduğunda polisin de sert müdahale ihtimali artmaktadır. Diğer taraftan, bir toplumsal olayla ilgili yapılan çağrı olması durumunda polisin en azından olay yerine gitme ihtimali de artmaktadır. Son olarak, imkanları daha iyi olan polis teşkilatları kendi personeline daha iyi eğitim ve ekipman sağlayacağından göstericilere müdahalede daha kanuni davranacağı ve sert şekilde müdahale etme riskinin de azalacağı tespit edilmiştir.

İngiltere’de toplumsal olaylar ile ilgili yapılan çalışmalarda gösterilerin yasaklanmasının saldırganlığı arttırdığı tespit edilmiştir (Waddington, 1992; Wissler ve Barranco, 1996). Yasak kararı bir yandan eylemcilerin saldırganlığını artırırken diğer yandan polisin müdahalesinin sertlik derecesini de artırmaktadır (Göksu vd., 2003). Sonuç olarak, *yasaklama*, *topluluğun saldırganlığı* ve *polisin müdahalesinin sertliği* gibi unsurlar birbirlerini etkileyen kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. Çalışmada Kullanılan Değişkenler

Bu bölümde, çalışmaya konu edilen *katılım* ve *saldırganlık* konu başlıkları ele alınmış; daha sonra ise toplumsal olaylara ve kanunsuz eylemlere bireylerin *katılımına* ve *saldırganlığına* etki ettiğini düşündüğümüz

yasaklama, çağrı, seçilmişler, hafta sonu, polis gücü gibi konu başlıklarına değinilmiştir. Çalışmanın bundan sonraki kısmında kullanılan *olaylar* kavramı ile *toplumsal olaylar* ve *kanunsuz eylemler* kavramları birlikte kastedilmektedir.

3.1. Katılım

Çalışmada kullanılan *katılım* kavramı ile iki ayrı profilde insan grubu: (1) *toplumsal olaylara iştirak eden gösterici gruplar*, (2) *kanunsuz eylemlere iştirak eden eylemci gruplar* kastedilmektedir. Birinci grupta ifade edilen ve Diyarbakır ilinde düzenlenen toplumsal olaylara katılım sağladığı görülen gösterici grupların anayasal ve demokratik hakların kullanılmasına inanan, şiddeti tercih etmeyen ve geniş profile sahip (genç, yaşlı, kadın, çocuk vs.) bireylerden oluştuğu gözlenirken; ikinci grupta ifade edilen ve kanunsuz eylemlere katılım sağlayan eylemci grupların ise daha çatışmacı, saldırgan, şiddete başvuran ve genellikle örgütsel motivasyona sahip bireylerden oluştuğu gözlenmiştir. Teorik olarak katılımcıları birbirinden ayırmak kolay olsa da kanunsuz eylemler toplumsal olayların devamı niteliğinde olduğundan, toplumsal olaylara ve kanunsuz eylemlere katılan grupları toplumsal olay esnasında birbirinden ayırt etmek mümkün olmayabilir. Toplumsal bir olayın hangi aşamada ve ne sebeple kanunsuz bir eyleme dönüşeceği kestirilmesi de zordur. Bu nedenle, bu çalışmada yer alan her iki gruptaki bireyler için ayrı bir tasnife gidilmemiş, katılım kavramı ile her iki gruptaki bireyler kastedilmiştir.

3.2. Saldırganlık

Çalışmada kullanılan saldırganlık kavramı ile olaylara iştirak eden gösterici grupların; (1) lastik yakmaları, (2) molotof kokteyli atmaları, (3) taşlamaları, (4) çöp konteynırı veya benzeri malzemeler ile yol kapatmaları, (5) kolluk kuvvetlerine karşı havai fişekli saldırılarda bulunmaları ve (6) slogan atmaları kastedilmektedir (Tablo 1'e bakınız).

3.3. Yasaklama

5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 11. Maddesi şu şekildedir:

A Bendi: *Vali, ... suç işlenmesini önlemek, kamu düzen ve güvenini korumak için gerekli tedbirleri alır...* **C Bendi:** *İl sınırları içinde huzur ve*

güvenliğin, kişi dokunulmazlığının, tasarrufa müteallik emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması ve önleyici kolluk yetkisi valinin ödev ve görevlerindedir. Bunları sağlamak için vali gereken karar ve tedbirleri alır....

2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 17. Maddesi ise şu şekildedir:

Bölge valisi, vali veya kaymakam, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla belirli bir toplantıyı bir ayı aşmamak üzere erteleyebilir veya suç işleneceğine dair açık ve yakın tehlike mevcut olması halinde yasaklayabilir.

5442 Sayılı Kanunun 11. Maddesi ile bir toplantı ile ilgili gerekli tedbirlerin alınması, 2911 Sayılı Kanunun 17 Maddesi ile de bir toplantı ile ilgili erteleme veya yasaklama verilmesi hususları için mülki amire yetki verilmektedir. Her iki Kanunda da sözü edilen toplantı kavramı ile her türlü toplumsal olayın, basın açıklaması, gösteri yürüyüşü, çadır kurma, oturma eylemi vs. kastedildiği açıktır.

Yasaklama konusu, bu bölümde, iki ayrı şekilde ele alınmıştır; (1) toplumsal bir olayın yasaklanması, (2) toplumsal bir olayın yasaklanmaması. Birincisi, zamanında alınan doğru bir toplumsal olay yasaklaması ile oluşabilecek suç, korku ve kaos ortamı engellenmiş olacaktır. Böyle bir yasaklama sayesinde suçun işlenmesi ve kamu güvenliğinin bozulması engellenmiş, devletin imajı ve bütünlüğü korunmuş ve toplum hayatının doğal akışı temin edilmiş olacaktır. İkincisi, izin verilen (yasaklanmayan) toplumsal bir olay ile de bireyler demokratik ve anayasal haklarını kullanmaya yönlendirilmiş ve kanunsuz ya da korsan gösterilerin oluşması engellenmiş olacaktır. İzin verilen bir olay sayesinde, ayrıca, bireyler görüş ve önerilerini şiddete başvurmadan, kanunsuz eyleme dönüştürmeden ve başkalarının haklarını ihlal etmeden paylaşma imkânı da yakalayacaklardır.

Toplumsal bir olayın düzenlenmesi esas, yasaklanması istisnadır. Ancak, her ilin kendine ait toplumsal olaylara müdahale hafızası olduğundan, toplumsal bir olay için alınan yasaklama kararının da bu hafızaya uygun olması beklenmektedir. Zira illerin demografik ve sosyolojik özellikleri birbirinden farklı olduğundan, alınan yasaklama kararlarının illerin içinde bulunduğu duruma ve sürece uygun düşmesi beklenmektedir. (Güneydoğu ve Doğu Anadolu illeri toplumsal olaylar açısından benzer dinamiklere sahip olabilirler). Özetle, bu çalışmada ele alınan yasaklama kavramı ile bir eylemin veya etkinliğin mülki makamlarca yasaklanması (düzenlenmesine

izin verilmemesi) kastedilmektedir.

3.4. Çağrı

Bu çalışmada kullanılan çağrı kavramı ile toplumsal olaylara katılan gösterici grupların veya kanunsuz eylemlere katılan eylemci grupların hangi araçlar veya vasıtalar marifetiyle söz konusu etkinlik veya eyleme davet edildiği ifade edilmektedir. Bu çağrılar görsel veya yazılı medya, afiş, pankart, el ilanı veya ses yayın aracı üzerinden yapılabileceği gibi; örgüte müzahir kitle, sivil toplum örgütleri ve bir siyasi parti çalışanlarınca dahi yapılabilmektedir. Çağrılar ile kanuna uygun olarak düzenlenen toplumsal bir olaya olduğu kadar, kanunsuz bir eyleme (yasaklanmış bir etkinliğe de) davet yapılabilmektedir.

3.5. Seçilmişler

Bu çalışmada kullanılan seçilmişler kavramı ile (siyasi bir partinin temsilcilerinin) milletvekillerinin ve büyükşehir belediye başkanının olaylara katılımları kastedilmektedir.

3.6. Hafta Sonu

Bu çalışmada kullanılan hafta sonu kavramı ile meydana gelen olayların hafta sonu (Cumartesi ve Pazar) düzenlendiği kastedilmektedir.

3.7. Polis Gücü

Bu çalışmada kullanılan polis gücü kavramı ile olaylarda görev alan toma, şortland, mobil, çevik kuvvet ile diğer personel kastedilmektedir. Toma ve şortland kavramları zırhlı araçları; mobil kavramı sivil personeli; çevik kuvvet kavramı çevik kuvvet şube müdürlüğüne bağlı unsurları; diğer personel kavramı ise olaylarda görev alan diğer emniyet personelini kapsamaktadır. (Mobilde görevli sivil personel kavramı ile özellikle toplumsal olaylar ve kanunsuz eylemlerde sıklıkla görev yapan ilgili şube müdürlüğü çalışanları kastedilmektedir).

4. Çalışmanın Metodu

Bu çalışmada, 2009-2012 yılları arasını (dört yılı) kapsayacak şekilde Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü kayıtlarından elde edilen veriler ışığında, terör örgütü PKK/KCK'nın hedefleriyle örtüşen ve müzahir kitlenin yönlendirmesi ile tertip edilen toplumsal olaylarda ve/veya kanunsuz eylemlerde grupların katılımlarına ve saldırganlığına etki eden faktörlerin neler olduğu sorusuna cevap aranmıştır. Çalışmada kullanılan istatistikler, söz konusu edilen dört yıl boyunca PKK/KCK terör örgütünün hedefleriyle örtüşen ve örgüte müzahir kitlenin yönlendirmesiyle Diyarbakır'da meydana gelen toplumsal olayların ve kanunsuz eylemlerin bu çalışmanın amacı doğrultusunda tekrar arşiv araştırması yapılması neticesinde elde edilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde de; araştırma yöntemlerine, kullanılan değişkenlere, değişkenlerin nasıl kodlandığına, yapılan analizlere ve elde edilen sonuçlara değinilmiştir.

4.1. Veri

2009-2012 yılları arasında meydana gelen önemli toplumsal olayların ve kanunsuz eylemlerin tarihleri sırasıyla belirlenmiştir. Bu tarihlerin belirlenmesinde PKK/KCK terör örgütünün önem atfettiği günlerin takvimi (yıl dönümü vs.) ile bu olaylara katılan bireylerin sayıları dikkate alınmıştır. Böylece, 2009-2012 yılları arasında toplam 296 önemli gün olduğu ve bu günlerde 318 toplumsal olayın ve/veya kanunsuz eylemin gerçekleştiği görülmüştür (aynı gün içinde meydana gelen olaylar, birleştirilerek tek bir olay şeklinde analiz edilmiştir).

Yapılan arşiv araştırmasında; olaylardaki toplam katılımcı sayısı, olaylar için mülki makamlarca alınan bir yasaklama kararının olup olmadığı, olaylara çağrının nasıl yapıldığı, olaylara katılan seçilmişlerin sayısı, olayların hafta içi mi yoksa hafta sonu mu meydana geldiği, olaylarda görev yapan polis gücü bilgileri detaylı olarak derlenmiştir. Ayrıca, 155 polis imdat hattına yapılan ve olay ile ilgili olduğu anlaşılan ihbarlar da ele alınmıştır. Yapılan bu ihbarlardan, olaylarda meydana gelen ve saldırganlığın ölçüsü olduğu düşünülen; (1) lastik yakmak, (2) molotof kokteyli atmak, (3) taşlamak, (4) çöp konteynırı ve benzeri malzemeler ile yol kapatmak, (5) polise karşı havai fişekli saldırılarda bulunmak ve (6) slogan atmak ihbarlarının sayıları ele alınmıştır.

4.2. Değişkenler

Bu bölümde, yukarıda bahsi geçen değişkenler ile bu değişkenlerin nasıl kodlandığı kısaca ele alınmıştır.

4.2.1. Katılım

Olaylara katılım sayısı, bu olaylarda görevli kolluk kuvvetlerinin verdikleri rakamlara göre belirlenmiştir.

4.2.2. Saldırganlık

155 polis imdat hattına yapılan: (1) lastik yakmak, (2) molotof kokteyli atmak, (3) taşlamak, (4) çöp konteynırı ve benzeri malzemeler ile yol kapatmak, (5) kolluk kuvvetlerine karşı havai fişekli saldırılarda bulunmak ve (6) slogan atmak ihbarlarının sayıları faktör analizine tabi tutulmak suretiyle saldırganlık değişkeni oluşturulmuştur. Bu anlamda, ihbar sayılarının bir faktöre yüklendiği gözlenmiştir. Yükleme değerleri 0.696 ile 0.927 arasında olup, faktör değerleri saldırganlık olarak kaydedilmiştir.

4.2.3. Saldırganlık (t – 1)

Elde edilen verilerin incelenmesinde; olayların birçoğunun önceki günlerde meydana gelen olaylarla bağlantılı olduğu gözlenmiştir. Özellikle, KCK davalarının görüldüğü, terörist cenazelerinin gömüldüğü ve benzeri günlerde ardı ardına sokak olaylarının yaşandığı tespit edilmiştir. Meydana gelen bu tür saldırganlık ve şiddet olaylarının birbirleri ile ilişkili olması, yaşanan süreç açısından da beklenen bir durumdur.

Elde edilen ilişkilerden kaynaklanan oto-korelasyonun kontrol edilmesi gerektiğinden, çalışma için yukarıdaki bahsi geçen değişkenlere ilave olarak saldırganlık (t – 1) isimli bir değişken daha oluşturulmuştur. Bu değişken oluşturulurken iki kriter kullanılmıştır. Birincisi, olaydan hemen önceki günde de bir olay meydana gelmişse, o gün için oluşturulan saldırganlık değişkeni olay günü için saldırganlık (t – 1) olarak kodlanmıştır. İkincisi, olay hafta içi meydana gelmişse ve aynı hafta içinde önceki günlerden herhangi birinde de bir olay meydana gelmişse, o gün için oluşturulan saldırganlık değişkeni olay günü için

saldırganlık (t – 1) olarak kodlanmıştır.

4.2.4. Yasaklama

Bu değişken, meydana gelen olay ile ilgili mülki makamlarca alınan bir yasaklama kararı var ise '1', yok ise '0' olarak kodlanmıştır.

4.2.5. Çağrı

Verilerin incelenmesinde, bireylerin olaylara daveti için altı değişik yolun; (1) ses yayın aracı, (2) billboard, (3) internet, (4) Roj/Sterk TV, (5) bildiri, el ilanı, (6) basılı medya izlendiği gözlenmiştir. Gerçekleşen 318 olayın çoğunda herhangi bir davet yapılmamıştır, ancak aynı olay için birden fazla davet yolunun kullanıldığı da görülmüştür. Bu nedenle, altı davet yöntemi için kukla değişkenler oluşturulmuştur (1=davet var). Daha sonra ise, ses yayın aracı ve billboard için oluşturulan kukla değişkenleri toplanarak sokak daveti; internet ve Roj/Sterk TV kukla değişkenleri toplanarak sanal davet; bildiri, el ilanı ve basılı medya kukla değişkenleri toplanarak basılı davet değişkenleri oluşturulmuştur.

4.2.6. Seçilmiş Sayısı

Bu değişkenin değeri, olaya katılan siyasi bir partinin milletvekillerinin sayısı olarak kodlanmıştır. Ayrıca, büyükşehir belediye başkanının olaya katılması durumunda değişkenin değeri '1' artırılmıştır.

4.2.7. Hafta Sonu

Bu değişken için hafta sonu meydana gelen olaylar '1', diğer günlerde meydana gelen olaylar ise '0' değerini almıştır.

4.2.8. Polis Gücü

Olaylarda görev alan toma, şortland, mobil, çevik kuvvet ile diğer personel sayısı faktör analizine tabi tutulmuştur. Değişkenlerin bir faktöre yüklendiği gözlenmiştir. Yükleme değerleri 0.718 ile 0.923 arasında olup, faktör değerleri polis gücü olarak kaydedilmiştir.

4.3. Analitik Strateji

Bu çalışmada, temel olarak iki bağımlı değişken' incelenmiştir: (1) olaylara katılım, (2) olaylarda meydana gelen saldırganlık. Çalışmada sekiz hipotez test edilmiştir. Söz konusu bu hipotezler, Diyarbakır'da 2009-2012 yıllarında gerçekleşen toplumsal olaylar ve kanunsuz eylemler ile bu olaylara/eylemlere müdahalede görev alan personelin görüş ve önerileri göz önüne alınarak geliştirilmiştir. Olaylara katılım ile ilgili geliştirilen hipotezler:

(H1) Olayın hafta sonu meydana gelmiş olması katılımı artırır.

Hafta sonu okulların kapalı olması ve insanların işe gitmiyor olması sebebiyle olaylara daha fazla katılım sağlandığı düşünülmektedir.

(H2) Olaya (daha fazla) seçilmişin iştiraki katılımı artırır.

Olaylara seçilmişlerin katılımı ile olayların meşruiyetinin artacağı ya da meşruiyet algısının artacağı; ayrıca, basının da konuya daha fazla ilgi göstereceği, bu nedenle olaya daha fazla bireyin iştirak edeceği düşünülmektedir.

(H3) Olayla ilgili bir yasaklama kararının bulunması katılımı azaltır.

Olaylar için alınan yasaklama kararlarının olaylara katılım sağlamayı düşünen bireyler üzerinde caydırıcı bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir.

(H4) Olaya yapılan davet katılımı artırır. Ancak, değişik davet yollarının farklı etkiler göstermesi de muhtemeldir.

Bireylerin olaylara davet edilmesi ile daha çok insanın konulardan haberdar olacağı ve olayların yasal zeminde yapıldığı izlenimini vereceği için katılımın daha çok olacağı düşünülmektedir. Ancak, değişik davet yollarının da farklı etkiler göstermesi muhtemeldir.

Olaylarda meydana gelen saldırganlık ile ilgili geliştirilen hipotezler;

(H5) Yasaklama kararının bulunması meydana gelen saldırganlığı artırır.

Yasaklanan olaylara katılan grupların kolluk kuvvetleri ile karşı karşıya gelmeyi göze alabilen gruplar olacağı ve bu nedenle yasaklanan olaylarda şiddetin daha fazla gerçekleşeceği düşünülmektedir.

(H6) Katılan grubun sayısının çok olması saldırganlığı artırır.

Olaylara katılan grupların sayısı fazla olduğunda grupların kendisini güçlü hissedeceği, istediği her şeyi yapabileceğini düşüneceği ve bu nedenle saldırganlığının artacağı düşünülmektedir.

(H7) Meydana gelen saldırganlık, önceki günlerde meydana gelen saldırganlık ile pozitif ilişkilidir.

Önceki günlerde yaşanan olaylarda meydana gelen saldırganlığın, devam eden olaylardaki saldırganlığı tetiklediği düşünülmektedir. Önceki günlerde yaşanan saldırganlığa müdahale eden *polise karşı intikam alma ya da direnme olaylarının* daha çok saldırganlığı beraberinde getireceği düşünülmektedir.

(H8) Meydana gelen saldırganlık ile olaylarda görev alan polis gücünün büyüklüğü pozitif ilişkilidir.

Saldırganlık seviyesi arttıkça olaylarda görev alan polis gücünün de artması doğaldır. Olayların çoğu *aniden* gelişen olaylar olmayıp, örgüt üyeleri/semptizanları tarafından bir plan dâhilinde gerçekleştirilen eylemlerdir. Saldırganlık seviyesinin artacağı düşünülen olaylarda, emniyet tedbirlerinin de artırılacağı düşünülmektedir.

Çalışmadaki hipotezlerin aynı anda test edilebilmesi için kullanılacak en uygun istatistikî yöntemin yapısal eşitlik modeli (*structural equation modeling*) olduğu kanaatine varılmıştır. Ullman ve Hoyle'e göre, yapısal eşitlik modeli değişkenler arasında sebep-sonuç ilişkilerini test etmede kullanılan kapsamlı bir tekniktir (Ullman, 2001; Hoyle, 1995). Elde edilen verilerin analizi de üç aşamada yapılmıştır; (1) *tanımlayıcı istatistikler kullanılarak veriler incelenmiş*, (2) *değişkenler arasındaki ikili korelasyonlara bakılmış* ve (3) *son olarak yapısal eşitlik modeli kullanılarak hipotezler test edilmiştir*.

4.4. Çalışmadaki Bulgular

Bu bölümde, yapılan çalışma sonucunda elde edilen üç tablo ile bir model için ayrı-ayrı veri analizi yapılmıştır.

4.4.1. Tanımlayıcı İstatistikler

Tanımlayıcı istatistiklerin verildiği Tablo 1'e göre, olayların yaklaşık olarak üçte biri hafta sonu meydana gelmiştir. Olaylara yoğun katılımı

sağlamak açısından bu beklenen bir durumdur. Olaylara ortalama iki ya da üç seçilmişin katılması ve bu katılımların daha çok hafta sonuna denk geliyor olması oldukça dikkat çekicidir (ayrıca tablo 3'e bakınız).

Olayların sadece (%6'sı) mülki makamlarca yasaklanmıştır. Bu anlamda, yasaklamaların iddia edilenin aksine çok olmadığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Olayların dörtte üçünde katılım için herhangi bir davet yapılmamıştır (%76, 225 olay). En sık kullanılan davet yolu ise internet ve Roj/Sterk TV üzerinden yapılan sanal davettir (%22, 65 olay). Sanal daveti, basılı davet (%4, 12 olay) ve sokak daveti (%1, 4 olay) takip etmektedir. Olayların dörtte üçünde herhangi bir davet yapılmıyor olmasına rağmen katılımın yüksek seviyede sağlanabiliyor olması, katılım sağlayan gruplar arasında başka türlü bir iletişim ağının da var olabileceğini akıllara getirmektedir. (Olaylardaki ortalama katılımcı sayısı dört bine yakındır; ortalama=3,238, standart sapma=9,777). Bu değişkenin dağılımı fazlaca sağa yatkındır.

Tablo 1: Tanımlayıcı İstatistikler

	Ortalama	Std. Sapma	Minimum	Maksimum
Hafta sonu	0.31	0.46	0	1
Seçilmiş sayısı	2.51	3.81	0	21
Yasaklama	0.06	0.23	0	1
Sokak daveti	0.02	0.18	0	2
Sanal davet	0.32	0.64	0	2
Basılı davet	0.04	0.2	0	1
Katılımcı sayısı	3238.65	9776.67	70	100000
MOBİL sayısı	2.99	3.44	0	28
TOMA sayısı	5.94	4.62	0	33
Zırhlı sayısı	3.97	5.84	0	35
Çevik Kuvvet polisi sayısı	245.48	233.92	0	1955
Toplam görevli polis sayısı	544.21	686.16	0	3963
Lastik yakma	5.52	15.54	0	120
Molotof kokteyl atma	1.37	2.77	0	20
Taşlama	3.41	7.93	0	52
Yol kapatma	11.1	21.53	0	164
Havai fişekli saldırı	0.27	0.83	0	9
Slogan atma	0.91	2.98	0	35

Bu tabloya göre, olaylarda görev alan polis sayısı ortalama 544'tür. Bu değişkenin dağılımı da fazlaca sağa yatıktır (ortalama=544, standart sapma=686). Bu değişkenin olaylara katılan bireylerin sayısı ile ilişkili olması gerektiği düşünülürse, dağılımlardaki bu benzerlik (yana yatıklık) beklenen bir durumdur. Olayların birçoğunun istihbaratının önceden alınıyor olması ve buna uygun olarak polis gücü planlanmasının yapıyor olması da beklenen bir durumdur (ayrıca Tablo 3'e bakınız).

Yine tabloya göre, olaylarda meydana gelen saldırganlık (şiddet olaylarının) ortalamaları ve dağılımları şu şekildedir; olaylarda meydana gelen lastik yakma sayısı ortalama 5.52, çöp konteynırı ve benzeri malzemeler ile yol kapatma sayısı ortalama 11.1'dir. Lastik yakma ve yol kapatma diğer şiddet olaylarına nazaran daha hafif olduğu için bunların ortalamaları da diğer olayların ortalamalarından daha yüksektir. Taşlama olayı ise üçüncü sırada gelmektedir (ortalama 3.41). Daha sonra molotof kokteyli atma (ortalama 1.37), slogan atma (ortalama = 0.91) ve havai fişekli saldırılarda bulunma olayı gelmektedir (ortalama 0.27). Saldırganlık (şiddet olaylarının) içeriği hakkında bize detaylı bilgi veren bu rakamlar aslında olaylara katılan bireylerin sayısına, seçilmişlerin katılımına ve bu olayların evveliyatında saldırganlık içeren başka olayların olmasına bağlı olarak değişmektedir. Toplanan gruplar kendilerini güçlü hissettiklerinde daha çok saldırgan olabilmektedirler (ayrıca Model'e bakınız).

4.4.2. Toplumsal Olaylarda Katılımcı Sayıları

Olaylardaki katılımcı sayısının yıllara göre dağılımı tablo 2'de verilmektedir. Bu tabloda yer alan sütun başlıkları katılımcı sayılarını, satır başlıkları yılları, hücreler de olay sayılarını ifade etmektedir. (Örn. 2009 yılında katılımcı sayısı 500'den az olan 10 olay, 501 ile 1000 arasında olan 14 olay meydana gelmiştir).

Tablo 2: Toplumsal Olaylarda Katılımcı Sayıları (Yıllara Göre Dağılım)

	<=500	501-1000	1001-2000	2001-5000	5001-10000	>10000	Toplam olay sayısı	Toplam katılımcı sayısı
2009	10	14	9	9	5	3	50	230,435
2010	16	28	13	10	2	2	71	229,890
2011	29	19	19	15	5	6	93	324,275
2012	31	23	9	13	4	2	82	174,040
Toplam	86	84	50	47	16	13	296	958,640

Tablo 2'ye göre, olayların yaklaşık yarısında (170 olayda) katılımcı sayısı 1000 kişiden, dörtte üçünde (220 olayda) ise 2000 kişiden az olduğu görülmektedir. Bu durum, yaklaşık her dört olaydan üçünde katılımın 2000'den az olduğunu ifade etmektedir. On binden fazla kişinin katıldığı olay sayısı ise yalnızca 13'tür (%4).

Olay sayılarının yıllara göre dağılımına bakıldığında ise 2009 yılında 50 olay; 2010 yılında 71 olay; 2011 yılında 93 olay; 2012 yılında da 82 olay gerçekleşmiş olduğu görülmektedir. Gerçekleşen 93 olayla 2011 yılı en çok olayın gerçekleştiği yıl olmuştur. Bu duruma aynı yıl gerçekleşen genel seçimlerin neden olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. 82 olayla ikinci sırada yer alan 2012 yılı için de örgütün bahse konu yılı final yılı seçmiş olmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

Ayrıca, katılımcı sayılarına bakıldığında; 2009 yılındaki olaylara 230,435 kişinin, 2010 yılındaki olaylara 229,890 kişinin, 2011 yılındaki olaylara 324,275 kişinin ve 2012 yılındaki olaylara 174,040 kişinin katıldığı görülmektedir. Ortalama katılımcı sayılarının yıllara göre dağılımı ise şu şekildedir; 2009 yılı için 4608 kişi, 2010 yılı için 3237 kişi, 2011 yılı için 3486 kişi ve 2012 yılı içinde 2103 kişidir.

Bu çalışmaya konu edilen 2009-2012 yılları arası dört yıldır; ancak yaşanan süreç açısından bu yılları dört yerine üçe ayırmak daha uygun olacaktır. Birinci bölüme 2009-2010 yıllarını kapsayan KCK duruşmaları dönemi; ikinci bölüme 2010-2011 yıllarını kapsayan seçime hazırlık ve seçim dönemi; üçüncü bölüme ise 2011-2012 yıllarını kapsayan örgütün final yılına hazırlık, final yılı ve açlık grevleri dönemi demek yanlış olmayacaktır. Birinci bölümden üçüncü bölüme doğru olayların sayısının arttığı, ancak katılım sayılarının aynı oranda artmadığı, hatta üçüncü dönemin sonunda katılımların bir hayli azaldığı görülmektedir. Örgütün final yılı adını verdiği 2012 yılında bile katılımların bu denli az olması oldukça dikkat çekicidir. Ayrıca, bu tablodaki verilere göre yılsonundaki toplam katılımcı sayıları yüz binleri bulsa da, katılımların farklı bireylerden oluşmadığı, katılım sağlayan bireylerin genelde aynı kişilerden oluştuğu düşünülmektedir.

4.4.3. İkili Korelasyonlar

Değişkenler arasındaki ikili korelasyonlar tablo 3'de verilmiştir. Bu tabloya göre; seçilmişler ($r=0.20$) ve diğer bireyler ($r=0.21$) hafta sonu meydana gelen olaylara daha çok katılım sağlamaktadır. Çalışan bireylerin hafta içi gelişen olaylara katılım sağlamakta zorlanacağı

düşünüldüğünde, bu durum hem seçilmişler hem de bireyler açısından beklenen bir durumdur. Diğer bir açıdan, olayların hafta sonu düzenlenmesindeki teşvik edici unsurun; hafta içi yoğunluğu bulunan bireylerin ve seçilmişlerin katılımlarını temin etmek ve genel katılım sayısını olabildiğince yüksek tutmak olduğu aşikârdır. Ayrıca, seçilmişlerin katıldığı olaylara diğer bireylerin katılımının da daha fazla olduğu gözlenmektedir ($r=0.30$). Bireylerin katılımının çok olduğu olaylarda görevlendirilen polis gücü de daha fazla olmaktadır ($r=0.31$).

Tablo 3: İkili Korelasyonlar

Hafta sonu									
Seçilmiş sayısı	0.20								
Yasaklama	<i>0.12</i>	0.15							
Sokak daveti	0.01	0.05	-0.03						
Sanal davet	0.08	0.03	0.28	-0.05					
Basılı davet	0.05	0.00	0.17	0.07	0.19				
Katılımcı sayısı	0.21	0.30	0.01	0.36	-0.01	0.03			
Polis gücü	0.23	0.36	0.39	0.09	0.28	0.15	0.31		
Saldırganlık	0.03	0.03	0.23	-0.04	0.40	0.04	0.07	0.36	
Saldırganlık (t - 1)	-0.04	-0.07	0.01	-0.03	0.17	-0.05	-0.06	0.15	0.54

Koyu = $p < .05$, *İtalik* = $p < .10$

Tablo 3'e göre, yasaklanan olaylara davet genelde sanal ($r=0.28$) ve basılı ($r=0.17$) malzemelerle yapılmaktadır. Yasaklanan olaylarda daha çok polis gücü görevlendirilmektedir ($r=0.39$). Yasaklanan olaylarda daha fazla saldırganlığın (şiddet olaylarının) yaşandığı görülmektedir ($r=0.23$). Sokak davetinin katılımcı sayısını artırdığı ($r=0.36$); ancak basılı ve sanal davetin böyle bir etkisinin olmadığı da bu tablodan anlaşılmaktadır.

Öte yandan, olaylara katılan bireylerin sayısı ile saldırganlık arasındaki ilişkinin istatistikî manada çok da anlamlı olmadığı görülmektedir ($r=0.07$). Ayrıca, olaylarda görevlendirilen polis gücü ile saldırganlık arasında pozitif bir ilişki olduğu da gözlenmektedir ($r=0.36$). Yasaklama kararlarına tepki olarak oluşabilecek saldırganlık olayları öngörüldüğünden, olaylarda daha fazla miktarda polis gücü

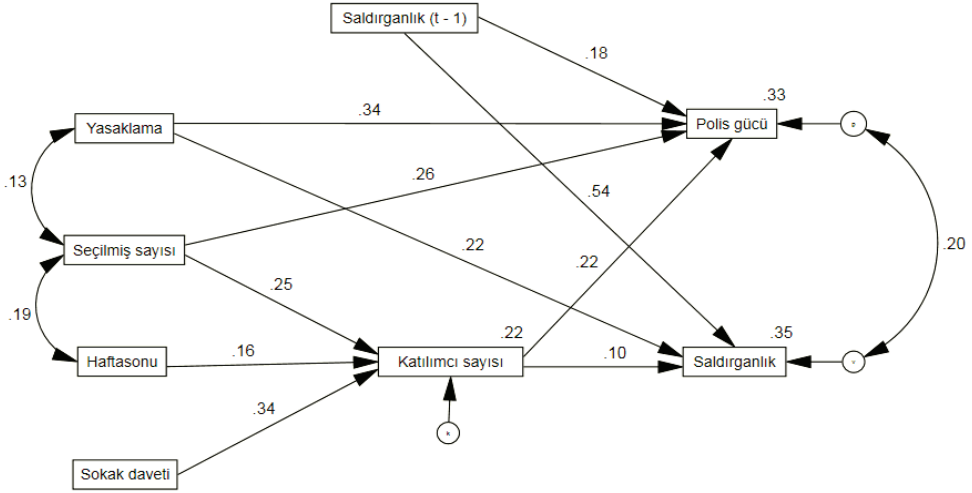
görevlendirilmesi yapılmaktadır. Ayrıca, her ne kadar yasaklama kararları, oluşacak yasa dışı eylemleri engellemek amaçlı olarak alınıyor olsa da, örgüt üyeleri ve sempatanları bu durumu bir engel olarak görmemekte, yasa dışı eylemlere sokak davetleri marifetiyle bireyleri davet etmeye devam etmekte, netice olarak gelişen kanunsuz eylemlerde saldırganlığın (şiddet olaylarının) sokağa hâkim kılınmaya çalışıldığı görülmektedir.

Bu haliyle yukarıda sunulan ikili korelasyonlar 6 hipotezi (H1, H2, H4, H5, H7, H8) desteklerken, 2 hipotezi (H3, H6) desteklememiştir. Hipotezleri birlikte test etmenin en uygun yolu yapısal eşitlik modeli yöntemini kullanmak olduğundan, üçüncü adımda veriler yapısal eşitlik modeli yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Yapısal eşitlik modeli analiz sonucu aşağıdaki Model’de verilmiştir.

Son olarak, olaylara katılımı belirleyici olduğu düşünülen faktörlerden yasaklamanın ve olaylara davet yollarından sanal ve basılı davetin katılım üzerinde direk etkilerinin olmadığı anlaşılmıştır. Ayrıca, yasaklama ve hafta sonu değişkenleri ile olaylara katılan seçilmişlerin sayısı arasında bir ilişki olduğu gözlemlendiğinden, sunulan Model biraz değişikliğe uğramış, istatistikî manada anlamlı olmayan değişkenler Modelden çıkartılmış, yasaklama, hafta sonu ve seçilmişlerin sayısı arasında gözlenen ilişkiler de bu Modele eklenmiştir.

4.4.4. Model İstatistikleri

Son haliyle test edilen Model aşağıda verilmiştir. Modelin fit istatistikleri, iddia edilen hipotezleri test etmek için uygun bir Model olduğunu göstermektedir. Model’in uygunluğunu test etmek için yapısal eşitlik modellerinde sıklıkla kullanılan uyum istatistiklerinden Ki-Kare, CFI (Comparative Fit Index) ve RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation) kullanılmıştır. Ki-Kare’nin serbestlik derecesine oranının 2den küçük olması modelin uygun olduğuna işaret eder. CFI değerinin 0.95ten yüksek olması modelin uyumunun çok iyi olduğunu gösterir. RMSEA değerinin de 0.05ten küçük olması yine modelin uyumunun çok iyi olduğunu gösterir. Model’in ilgili değerleri şu şekildedir: (Chi-square=18.62, d.f.=15, P=0.23, CFI=0.99, RMSEA=0.03). Bu değerler de Model’in hipotezleri test etmek için çok uygun bir model olduğunu göstermektedir. Sunulan Model (Şekil 1) ile standardize değerler de Modelin içinde verilmiştir. Ayrıca, standart katsayı, standart olmayan katsayı ve p değerleri de Tablo 4’te gösterilmiştir.

Şekil 1: Olaylara Katılım ve Olaylardaki Saldırganlığa Etki Eden Faktörler

*Chi-square = 18.62, d.f. = 15, P = 0.23, CFI = 0.99, RMSEA = 0.03

Tablo 4: Model İstatistikleri

			b	β	S.E.	p
Katılımcı sayısı	←	Seçilmiş sayısı	650.11	0.25	133.70	0.00
Katılımcı sayısı	←	Hafta sonu	3253.49	0.16	1096.40	0.00
Katılımcı sayısı	←	Sokak daveti	18232.11	0.34	2729.60	0.00
Saldırganlık	←	Yasaklama	0.96	0.22	0.20	0.00
Saldırganlık	←	Katılımcı sayısı	0.00	0.10	0.00	0.00
Saldırganlık	←	Saldırganlık (t - 1)	0.57	0.22	0.05	0.00
Polis gücü	←	Katılımcı sayısı	0.00	0.34	0.00	0.00
Polis gücü	←	Yasaklama	1.47	0.54	0.21	0.00
Polis gücü	←	Saldırganlık (t - 1)	0.19	0.18	0.05	0.00
Polis gücü	←	Seçilmiş sayısı	0.07	0.26	0.01	0.00

*b=standart olmayan etki, β =standart etki, S.E.=standart hata (standart olmayan etkiye ait)

Modele göre, bireylerin olaylara katılımına direk etkisi olan faktörler; (1) olaya katılan seçilmiş sayısı, (2) olayın hafta sonu meydana gelmesi ve (3) olaya katılım için sokak davetinin olmasıdır. Bu üç faktörün etkisi pozitifdir. Davet şeklinin billboard ya da ses yayın aracı olması durumunda katılımın daha fazla olduğu görülmüştür. Olaylara katılan seçilmiş sayısı arttıkça diğer bireylerin katılımının da arttığı ve hafta sonu meydana gelen olaylara genel katılımın ise daha fazla olduğu gözlenmiştir. Ancak, yasaklamanın katılıma istatistikî anlamda bir etkisinin olmadığı görülmüştür. Model, ayrıca, seçilmişlerin yasaklanan ve hafta sonu gerçekleşen olaylara daha çok iştirak ettiklerini de göstermektedir. Bu faktörler katılımcı sayısındaki varyansın yaklaşık beşte birini açıklamaktadır ($R^2=0.22$).

Olaylara katılım sağlayan bireylerin saldırganlığına direk etkisi olan faktörler; (1) yasaklama alınması, (2) katılımın yüksek olması ve (3) önceki günlerde meydana gelen saldırganlığın yüksek olmasıdır. Bu üç faktör yaşanan saldırganlıktaki varyansın %35'ini açıklamaktadır.

Görüleceği üzere; olayların hafta sonu tertip edilmesi, seçilmişlerin olaylara iştiraki ve davetin güçlü araçlar marifetiyle yapılması olaylara katılımı artırmaktadır. Zaten olaylarda en önemli husus katılımın yüksek seviyede sağlanmasıdır. Bu şekilde konuya daha çok dikkat çekilmekte ve geniş bir kamuoyu oluşturulmaktadır. Yine aynı şekilde, seçilmişlerin ve bireylerin hafta sonu meydana gelen olaylara yoğun katılımları sayesinde olayların etkisinin daha fazla olması hedeflenmektedir. Ayrıca, katılımın fazla olduğu ve yasaklanan olaylarda saldırganlığın artması ve önceki günlerde yaşanan olaylardaki saldırganlığın saldırganlığı tetiklemesi toplumsal olaylar ve kanunsuz eylemler gerçeği ile oldukça iyi uyumaktadır.

Model'e göre, olaylarda görev alan polis gücüne direk etkisi olan faktörler; (1) katılımcı sayısı, (2) yasaklama olması, (3) seçilmişlerin katılımı ve (4) önceki günlerde yaşanan saldırganlığın olmasıdır. Ayrıca, olaylarda yaşanan saldırganlık ile olaylarda görev alan polis gücü arasında pozitif bir ilişki olduğu da görülmektedir ($r = 0.20$). Bu iki değişken arasında (eğer varsa) sebep-sonuç ilişkisinin yönünü belirlemek kolay değildir. Ancak, ifade etmekte fayda vardır ki; sokak olaylarının olmasının beklendiği bölgelerde alınan emniyet tedbirleri arttıkça, eylemci grupların saldırganlık seviyesi de artacaktır çünkü saldırgan davranışların büyük bir kısmı bizzat polis gücüne karşı gerçekleşmektedir. Saldırganlık arttıkça olaylarda görev alan polis gücünün de artması doğaldır, zira olayların çoğu aniden gelişen olaylar olmayıp, örgüt üyeleri veya sempatanları

tarafından bir plan dâhilinde gerçekleştirilen eylemlerdir. Diğer bir deyişle, olayların birçoğunun hazırlık süreci bulunmakta, muhtemel saldırganlıklar öngörülmekte ve bu duruma uygun bir polis gücü görevlendirilmesi yapılmaktadır. Nitekim örgüt, polis gücü tedbirleri ile devletin olaylara hâkim olacağını, kendi gücünü ise kaybedeceğini iyi bilmektedir. Örgüt adına hareket eden eylemci gruplar, polis gücünün görev yapamaması, zafiyet yaşaması ve devlet otoritesinin bozulması için polise saldırmakta ve şiddet olaylarını tırmandırmaktadır.

Sonuç olarak, olaylara katılan bireylerin sayısı arttıkça olaylarda görev yapan polis gücü de artmakta; yasaklanan olaylarda ise daha fazla polis gücü görevlendirilmesi yapılmakta ve önceki günlerde yaşanan saldırganlık ile olayların hafta sonu meydana gelmesi de daha fazla polis gücünün görev almasına neden olmaktadır. Bu faktörler olaylarda görev alan polis gücündeki varyansın %33'nü açıklamaktadır.

5. Değerlendirme ve Öneriler

Bu bölümde, çalışma sonuçlarına göre önemli olduğu düşünülen iki husus ele alınmıştır.

Birincisi, düzenlenmesine izin verilen (yasaklanmayan) her toplumsal olay ile bireyler demokratik ve anayasal haklarını kullanmaya yönlendirilmiş, kanunsuz ya da korsan gösterilerin oluşması engellenmiş ve protestoların daha sağlıklı zeminlerde paylaşılması sağlanmış olacaktır. Düzenlenmesi yasaklanan her toplumsal olay ile de suçun işlenmesi ve kamu güvenliğinin bozulması engellenmiş, oluşabilecek korku ve kaos ortamının önüne geçilmiş, devletin imajı ve bütünlüğü korunmuş ve toplum hayatının doğal akışı sağlanmış olacaktır. Bu nedenle, alınan her yasaklama kararı son derece demokratik, kanuna uygun ve yerli yerinde olmalıdır. Alınan yasaklama kararları ile toplum yok da sayılmamalıdır. Özensiz verilen her yasaklama ile kamu vicdanı yaralanabilir ve bireylerin terör örgütüne olan desteği ya da sempatisi artabilir. Üstelik bu bireyler, verilen yasaklamayı protesto etmek adına sokağa çıkarak kanunsuz eylemlere destek verebilir, yasaklanan bir alana girmeye çalışabilir ve konu sivil itaatsizlik eylemlerine dönüştürülebilir. Bu nedenle, toplumsal bir olayın yasaklanması için alınan her karar devletin gücü kadar şefkatini de içinde barındırıyor olmalıdır. Ayrıca, yasaklanan bir toplumsal olaya katılım, kanunsuz bir eyleme katılım olarak niteleneceğinden, katılım sağlayan bu gruplar genelde kolluk kuvvetleri ile karşı karşıya gelmeyi göze alabilen suç şebekeleri olacaktır.

Bu noktada, kolluk kuvvetlerinden beklenen; yasaklama alındığında her zamankinden daha dikkatli, duyarlı ve sağduyulu davranmalarıdır.

Alınan yasaklama kararları örgütün istediği türden yaklaşımlar da olabilir. Örgüt, verilen yasaklama kararları ile mağdur edilmiş veya hakkı verilmemiş rolünü oynayabilecek, halkı sokağa çekebilecek ve aradığı kaos ortamını daha rahat bulabilecektir. Yasaklama kararlarını protesto etmek için sokağa dökülen müzahir kitle esnaf ve sanatkârı kepenk kapatmaya, sosyal hayatı durdurmaya, vatandaşları işe gitmemeye, kontak kapatmaya ve hatta çocukları okula göndermemeye zorlayabilir. Bu nedenle, yasaklama kararları özen ve sağduyu içinde alınmalıdır; aksi takdirde alınan kararlar örgütün istediği ortamı daha rahat bulmasına yardımcı olacaktır.

İkincisi, bireyler toplumsal olaylar ve kanunsuz eylemler üzerinden fikirlerini ve taleplerini kamuoyunda duyurmaya ve farkındalık oluşturmaya çalışırlar. Ancak, bahse konu olaylar marifetiyle bunlar yapılırken, çok zaman diğer bireylerin hakkı çiğnenmekte, suç işlenmekte ve şiddete başvurulmaktadır. Netice olarak, bozulan kamu düzeninin yeniden tesis edilmesi adına kolluğun müdahalesi kaçınılmaz olmaktadır. Hâlbuki bu tür eylemlerde devletin olduğu kadar, bireylerin de bir takım sorumlulukları vardır. Bireyler hak ararken, demokratik ve anayasal çerçevede hareket ederek provokasyona gelmemeli; devlet ise hak arama yöntemlerinin kanunlar çerçevesinde yapılmasını temin ederek, şiddete ve saldırganlığa geçit vermemelidir. Zaten, eylemlerin ve protestoların kanunlar çerçevesinde serbest bırakılması ile adaletin devlet eliyle tesis edilmesi sağlanmış olacaktır. Aksi takdirde, devlet eliyle sağlanamayan adalet, halkın eliyle sağlanmaya çalışıldığında büyük marazlar doğacaktır. Bu tür olaylarda en kötü sonuç, bireylerin kendilerini; polis, savcı, hâkim ve hatta devlet yerine koyarak, kendilerince cezalar vermek istemeleridir.

Toplumsal olaylarda ve kanunsuz eylemlerde kolluğun provokasyona gelmemesi esastır. Kolluğun keyfi ve zamansız müdahaleleri tam da eylemci grupların beklediği türden yaklaşımlar olabilir. Eylemci gruplar, bunu temin etmek adına olaylarda kolluğa saldırabilir ya da kolluğun müdahale etmesi yönünde kışkırtıcı davranışlarda bulunabilir. Böylece bu gruplar mağdur edilen rolünü oynayarak halkın gözünde haklı bir yer edinmek isteyebilir. Bu amaçla, kanunsuz eylemlerde ön saflarda çocukların ve gençlerin yer alması sağlanmakta, mağduriyet psikolojisinin oluşturulması ve eylemci grupların sıradan vatandaşların katıldığı masum bir hareket olarak gösterilmesi hedeflenmektedir.

Sonuç

Literatür çalışmasında, polisin eylemcilere sert müdahalede bulunması ile eylemcilerin saldırganlığının arttığı, sayıca kalabalık olan grupların yer aldığı olaylarda ise polisin daha sert ve sık müdahale yöntemlerine başvurduğu dile getirilmiştir. Bu çalışmada ise daha kalabalık grupların yer aldığı olaylar için polisin daha sıkı ve yoğun emniyet tedbiri aldığı ve doğal olarak bu olaylarda saldırganlığın daha fazla olduğu bulunmuştur.

Literatür çalışmasında, olaylar ile ilgili yapılan çağrılarının olması durumunda polisin en azından olay yerine gitme ihtimalinin arttığı ifade edilerek, çağrının polis nezdinde dikkate alındığı dile getirilmiştir. Bu çalışmada ise olaylara katılım için yapılan sokak davetinin katılımcı sayısını artırdığı ve katılımcı sayısının artması durumunda da emniyet tedbirinin daha sıkı ve yoğun alındığı bulunmuştur.

Literatür çalışmasında, olayları yasaklamanın saldırganlığı ve polis müdahalesinin sertlik derecesini artırdığı dile getirilmiştir. Bu çalışmada da yasaklamanın hem saldırganlığı hem de polisçe alınan emniyet tedbirlerini artırdığı bulunmuştur.

İlave olarak, bu çalışmada, hafta sonu meydana gelen olaylara katılımın daha fazla olduğu; seçilmişlerin hafta sonu düzenlenen ve yasaklanan olaylara daha fazla katılım sağladığı; olaylara seçilmişlerin katılımının hem katılımcı sayısını hem de polisçe alınan emniyet tedbirlerini artırdığı bulunmuştur.

Bu çalışma için kullanılan veriler Diyarbakır ilinden toplanmıştır. Diyarbakır, PKK/KCK terör örgütünün organizesinde düzenlenen toplumsal olayların ve kanunsuz eylemlerin yoğun olarak yaşandığı bir ildir. Çalışmada kullanılan olay sayısı istatistikî analizleri yapmak açısından yeterli sayıdadır. Ancak, verilerin tek bir ilden toplanmış olması sebebiyle sonuçlar diğer illere genellenemeyebilir. Ayrıca, çalışmanın verilerinin farklı illerden ve farklı oluşumların/örgütlerin organize ettiği olaylardan alınarak yapılmasının literatüre katkı sağlayacağı da düşünülmektedir.

Kaynakça

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (1982), Kanun No: 2709, Kabul Tarihi: 7/11/1982.

- Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, (1983), Kanun No: 2911, Kabul Tarihi: 6/10/1983.
- İl İdaresi Kanunu, (1949), Kanun No: 5442, Kabul Tarihi: 10/06/1949.
- Göksu, Turkut, Köktaş, Arif, Özcan, Mehmet ve Erzurumluoğlu, Bayram, (2003), “Polisi İlgilendiren Toplumsal Olayların Gelişimi ve Yönetimini Etkileyen Faktörler”, *Polis Bilimleri Dergisi*, C.5, S.2, ss.43-64.
- della Porta, Donatella, (1995), *Social Movements, Political Violence and the State: A Comparative Analysis of Italy and Germany*, NY: Cambridge UP.
- Davenport, Christian, (2000), “Introduction” *Paths to State Repression*, sf. 1-24, Christian Davenport, ed. Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publishers.
- Earl, Jennifer, (2003), “Tanks, Tear Gas, and Taxes”, *Sociological Theory*, C.21, ss.44-68.
- Earl, Jennifer ve Soule, Sarah A., (2006), “Seeing blue: A police-centered explanation of protest policing”, *Mobilization: An International Journal*, C.11, S.2, ss.145-164.
- Hoyle, Rick H., (1995), “The structural equation modeling approach: Basic concepts and fundamental issues”, *Structural Equation Modeling: Concepts, Issues, and Applications*, ss.1-15, Rick H. Hoyle (Ed.), Thousand Oaks, CA: Sage.
- Ullman, Jodie B., (2001), “Structural equation modeling and confirmatory factor analysis”, *Using multivariate statistics*, ss.653-771, B. G. Tabachnick & L. S. Fidell (Eds.), Boston: Allyn & Bacon
- Waddington, David, (1992), *Contemporary Issues in Public Disorders*, London: Routledge.
- Wissler, Dominique ve Barranco, José, (1996), “Police mass demonstrations and politics”, Police Knowledge Konferansına sunulan bildiri, Floransa (Florence), 18 Mayıs 1996.